

שידע את שיחו ושיגו של אותו ה'סוחר' ידע בבירור, כמה מרוחק הוא בנפשו מאמרות של הלצה ובדיחותא סתם. מרגלא היה בפומיה לומר בלשון יידיש: 'נישטאָ אַ קרומערע זאָך מער פון אַ גלייכווערטל...' או: 'פון אַ גלייכווערטל קומט מען גלייך אין גהינום...' — (אין לך דבר מחוספס יותר מאמרה חלקלקה... באמרה חלקלקה מתחלקים חלקלקי הלשון ונופלים ליהנם...) — אלא מפני שדכאון ירד על פני כל האנשים הרואים במחזה, קדרו פניהם ונתעצבו אל לבם, ואדם זה הטובע, לרחמי שמים היה צריך ולתפילה שתעורר עליו רחמים, ואין עומדים בתפילה לא מתוך דכאון ולא מתוך עצבות ולא מתוך קדרות אלא מתוך שמחה והארת פנים ובטחון בלב.

כי על כן תמים היה, ובמקום שיש תמימות וישרת הלב, שם השמחה קובעת לה מעון, לדור בתוכו תמיד, ואם לא — אפילו במילתא דבדיחותא תגורש העצבות, ובלבד שתגורש' (מתוך חסידים ואנשי מעשה לרא"א כיטוב, 'במעלות התמימות התמה'.

כענין הזה מובא בשם הבעש"ט — ע' בספר בן פורת יוסף (לר"י מפולנאה) דף מט ע"ב; צפנת פענח (להרב הנזכר) דף לא ע"ד).

'... הוא (— רבי נפתלי צבי פינקל, 'הסבא מסלבודקה') החשיב את הנגון בחג עד כדי כך, שהיו מקרים שבמקום הקדיש לאחר התפלה — כשלא נמצא חיוב — ציווה להשמיע נגון... אולם גם בימות החול במשך כל השנה היה שרוי בשיבה מצב רוח של חדוה ושמחה מלאה. תופעה זו היתה טבעית לרגלי ריתחא דאורייתא וחכמת התורה — משיבת הנפש ומשמחת הלב, שמילאו תמיד את הללה של הישיבה. רנ"צ ראה בכך גם את דרך התורה המקורית, בהתאם לשיטתו. ברם יחד עם זה העריך את הדבר מבחינה חינוכית וראה בבדיחות ועליונות, תנאי להתעוררות הכשרונות ולהרחבת הדעת ועזר לבהירות השכלית בהבנת הלימודים ובעבודת המחשבה. ומתוך השקפה זו היה מעורר תמיד להשראה טובה. וכשהיה מבחין בתלמיד שהוא עצוב או מדוכא, היה משתדל לשנות את מצב רוחו'. (מתוך 'המאורות הגדולים' עמוד רנא)

דף לא

'אמר לו: בני, שאלה גדולה שאלת...' — המהרש"א העיר הלא אמרו לעיל אל תען כסיל כאולתו במילי דעלמא? ע"ש. וכתב השפת-אמת שזהו שאמר לו 'שאלה גדולה שאלת' — כלומר, אין אלו 'מילי דעלמא' כאשר סברת אתה השואל, אלא בכלל מילי דשמיא הם, כי צריכים להתבונן ביצוריו של יוצר בראשית מפני מה שונים הם אלו מאלו.

(בלאו הכי נראה לכאורה שאין כאן קושיא, שהרי לא אמרו לא לענות לכסיל כלל, אלא לא לענותו כאולתו כלומר בצורת התרסה ולגלוג כשאלתו, שלא לירד לרמתו, אבל אפשר לענות לו כהוגן.

ולפי זה יתפרש 'ענה כסיל כאולתו בדברי תורה' — שאפשר לענות לו לפי צורת שאלתו, הגם שאינה תשובה הגונה על פי האמת, וכן מצינו כמה פעמים בגמרא שדחו התכמים בקנה את המינים ששאלו בלגלוג. וכן במעשה דאותו תלמיד, בעצם לא היה לו לרבן גמליאל להראות דוגמתם בעולם הזה, אלא שענה לו בהתאם לדעתו של השואל).

'תרוטות' — ע' במובא בבכורות מד.

'דחפו באמת הבנין שבידו' — יש מפרשים שהיה שמאי בנאי. (עפ"י תשב"ץ ח"א קמח, דף נג ע"ג. וע"ש רשימת ציוני התנאים והאמוראים שהיו עוסקים במלאכה; חובת הלבבות שער הפרישות ה.)
— רמז לו, כשם שאי אפשר לבנין לעמוד על יסוד אחד בלבד, כך התורה רחבה ואי אפשר להעמידה על יסוד אחד. (מהרש"א)

'בא לפני הלל, גייריה, אמר לו דעלך סני... גיירני על מנת שתשימני כהן גדול... גייריה, אמר לו כלום מעמידין מלך...' — אף על פי שאין מגיירים משום שלחן מלכים ולא משום אישות וכדו' — היה הלל בטוח שסופו לעשות לשם שמים להיות גר גמור, כמו שאכן היה. (תוס' יבמות כד: קט:).

ומהרש"א (כאן) כתב שלא גיירו קודם שלימדו, ומה שאמרו 'גייריה' היינו שקבל עליו לגיירו, ולא גיירו בפועל עד שלימדו שגר פסול לכהונה גדולה. ואף על פי שלא גיירו עדיין, מותר היה ללמדו תורה לצורך זה, הגם שאסור ללמד לגוי תורה.

(הגר"מ הורביץ הקשה על דברי התוס', הלא ודאי אין שייך גירות על תנאי, דמלתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי, ואם כן כיצד גיירו בתחילה. ולא הבנתי הלא אדרבה, כיון שאין שייך תנאי בגירות, ודאי גירותו חלה בכל אופן, גם אם לא נתקיים התנאי.

אלא שיש לדון מצד אחר; אותו גר שאמר שאינו מאמין בתורה שבעל פה, לכאורה הוא כאדם הבא להתגייר ואינו רוצה לקבל עליו את כל המצוות, ואפילו כל התורה חוץ מדקדוק אחד מדקדוקי סופרים — אין מקבלים אותו (בכורות ל). יש שרוצים להוכיח מכאן שבדיעבד אם קיבלוהו — גירותו גירות. [והלל שנהג כן לכתחילה — כי ידע שסופו לקיים המצוות כולן, כדברי התוס']. (כן כתב בשו"ת משיב דבר ח"ה מו. וע' שו"ת אחיעזר ח"ג כו, ה).

ויש אומרים שכאן שונה, כי לא היה כופר בתורה, כמו שכתב רש"י, אלא שלא היה מאמין לחכמי הדור, שמאי והלל, שדבריהם הם התורה שבעל פה שנאמרה מפי הגבורה, אבל היתה לו קבלה עקרונית של כל דברי התורה. (כן כתב בשו"ת אגרות משה אה"ע ח"ב ד). וע"ע בענין זה במובא בבכורות ל).

ובתשובת הגר"ע"ק איגר (מא) פקפק בהיתר זה שכתב המהרש"א להתיר ללמד תורה לנכרי קודם הגירות. ומשום קושית המהרש"א — הלא התוס' ביבמות כתבו לתרץ באופן אחר, ולשיטתם לא לימדו הלל תורה עד שנתגייר.

ובספר 'מאור ישראל' (להגר"ע יוסף שליט"א) כאן הביא סיוע לדעת המהרש"א מדברי המאירי (בסנהדרין, עמ' רכט), שאם הגוי חוקר בדברי תורה לבוא עד תכלית התורה עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגייר — מותר ללמדו. והביא סימוכים נוספים לדבר, וכתב שכן המנהג פשוט אצלנו כיום, ללמדו תורה לקראת הגיור. ואם ספק אם יתגייר — לא שמענו התר ללמדו, אך הוא בעצמו יכול להכין את עצמו. ואם קרוב לודאי שיתגייר — מותר (עפ"י שבט הלוי ח"ז קסב).
(עוד על לימוד תורה לנכרי — ע' במובא בסנהדרין נט; מגדים חדשים כאן).

'אמונת זה סדר זרעים... ודעת זה סדר שהרות' — ע' חדושי אגדות מהרש"א; מי השלוח — ח"ב ישעיה לג; ספר המאמרים לבעל ה'חזון יחזקאל' (ונדפס גם בספר הזכרון על שמו); 'עין איה' ו'תחומין' כרך ז, עמ' 274 — מהגר"א"י קוק זצ"ל.

'בשעה שמכניסין אדם לדין...' — בבאור ששת השאלות הללו — ע' דברים עמוקים בספר מי השלוח (לרה"ק רמ"י מאיזבצא) — ח"ב תשא; עלי שור ח"ב עמ' תצא.

ע"ע ביוסף דעת בסנהדרין ז.

'צפית לישועה' — שתבוא בימיך. ואין הכוונה צפית שתבוא ישועה לישראל — שהרי מי שאינו מאמין בה אפיקורס הוא, שהאפיקורסים אינם מאמינים שתבוא ישועה לישראל לעולם. ('חדושי הר"ן')

'תנא דבי רבי ישמעאל, מערב אדם קב חומטון בכור של תבואה ואינו חושש' — כנראה כיוונו לומר שהגם שיצטרך למעט בתלמוד תורה על ידי העיסוק ביראת שמים, לית לן בה. (שפת אמת)

(ע"ב) 'שכן בלשון יוני קורין לאחת הן' — כיוצא בזה מצינו בכמה מקומות בדברי רז"ל, שהמקראות נדרשים ומתפרשים על פי לשונות העמים — ע' להלן סג: 'שכן בלשון יונית קורין לכלב למס' ובגליון הש"ס לרעק"א ציין שם לסוכה לה. (שכן בלשון יוני קורין למים אידור), ולסנהדרין ד: ('טט בכתפי...') ועוד כיו"ב. (ולהלן פה. דרשו חוי מלשון חויא; וע' פסחים סא. 'רבי אומר לשון סורסי הוא...'; רש"י ריש תצא עה"פ 'לא תתעמר בה' — שכן בלשון פרסי קורין לעבדות ושימוש 'עימראה'). וכבר פרש השל"ה (מסכת פסחים, שמא) שהכוונה בכל זה שהמלה שבלשון הקדש נשתכח פירושה, והיא נתגלגלה ובאה לשאר לשונות העמים. (וכן כתב בספר 'נחל קדומים' (להרחיב"א. ואתחנן יד). וכיו"ב מובא מגורי האר"י, שמתוך שנברא העולם מתחילה בלשון הקדש, נשאר מלים בודדות ממנה בלשונות העמים (ע' בספר חדש האביב להלן קטו: וראה בספר מגדים חדשים כאן שבאר בזה כמה דברים. ואולם בחדושי הר"ן בסנהדרין (פו) כתב על דרשת 'טט בכתפי... שהוא רמז בעלמא).

— כל האותיות יש להן בן זוג, א-ט ב-ח וכו', מלבד האותיות ה' ו' — מכאן רמז ל'הן' — אחת. (עפ"י הערוך, מובא במהרש"א).

טעמים וענינים

'גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת... דעלת סני לחברך לא תעביד — זו היא כל התורה כולה, ואיך פירושה הוא' — '... השי"ת יצליחכם שתזכו לקנות קנין בנפשותיכם להתקרב אל הקדושה, ומהשרש דלמטה יעשה פרי למעלה, בפתיחת הלב בתורתו ולהשים בלבנו אהבתו ויראתו ית'. והעיקר הראשי בזה הוא הדיבוק-חברים יחד באהבה וריעות, ללמוד יחד ולחזק אחד את חבירו בכל מיני חיוק, כמאמר רבי עקיבא על ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה. רומז כי בדרך כלל כל התורה נכללה בזה, והיא האבן שתיה שמשם הושתת העולם, היא כח התורה, דהביט בתורה וברא עלמא, שורש ויסוד הבריאה, דעולם חסד יבנה, כדאיתא בגמרא 'חסד אמר: יברא'. ובגמרא שם למדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, נוכל לרמז על דרך זה.

והנה שורש שם החסידות הוא על הנחה זו דשם חסד, ובמשנה: איזהו חסיד — המתחסד עם קונו, נוכל לרמז, כי אחרי כל עבודת האדם ידע בנפשו כי הכל הוא הכח ממעל שנשפע עליו, לא בכחותיו... והכל הוא אך בחסד ממעל, וזהו 'המתחסד עם קונו' — שידע שהכל הוא בכח החסדים דממעל לא בקנין עצמי, וממילא יתעורר ויתחזק בכל פעם לזכות להעבודה תמה בכח יגיעתו להגיע לבחינת יגעתו ומצאתי, למצא שורש הנקודה הנמצאת בכל נפש ישראל, לעוררה ולהתקשר בה באהבה עזה לבל תמוט עולם ועד;

על פי המשנה ד'על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים', והמה בסוד הרגלים, שרגל הוא העמוד שהאדם עומד עליו ועליהם העולם עומד, וזהו על רגל אחת — באיזה מהרגלים כל התורה כולה נכללת בה. והיתה התשובה, דעלך סני לחברך לא תעביר — היא מצות ואהבת לרעך כמוך, והוא דברי רבי עקיבא שזהו כלל גדול בתורה, כי בכח החסד נכללה כל התורה כולה. והנה בזה גמילות חסדים עולה במספר תורה, וכמאמר ר' שמלאי 'תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים'. והנה ההתחלה והסוף מורה על כל התורה כולה, והוא בכח החסד.

(מתוך אגרת אדמו"ר רבי שמעון שלום זצ"ל מאמשינוב. נדפסה בראש ספר 'אמרות טהורות')

— 'פירש"י דלחברך קאי אהקב"ה, דכתיב 'רעך וריע אביך'. ומכל מקום אין יוצא מפשטיה, ריעך ממש גם כן, והכל אחד, כי מי שאוהב הש"י בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו להתאחד שורש נפשו במקורה, היא מתאחדת ממילא גם כן עם כל הנפשות דישראל שהוא שורש הכנסת-ישראל, שהם קומה אחת שלימה ברזא דהאדם היה כאחד, כיחידו של עולם, יחיד בתחתונים, דקודם החטא היה בו רק שורש הקדושה דנפשות הקדושות דכנסת ישראל...'.
(מתוך קדושת השבת ו, עמ' 34)

— כל מצוה היא עשיית צדקה לעולם, [שעל כן מצות צדקה נקראת בירושלמי ובמדרש 'מצוה' סתם], כי בכל מצוה יש קיום ותיקון לנבראים מסוימים, [דרך משל על ידי השחיטה יש תיקון לבעל חיים, ועל ידי המצוות שבתבואה — תיקון הצומח וכדומה]. וכידוע כי המספר תרי"ג מקביל לרמ"ח אברים ושט"ה גידים שבאדם, לתקן בהם קומת גופו ונפשו, והאדם הוא עולם קטן, ומסתמא כן הוא גם כן בעולם הגדול, שהוא דוגמתו ממש, ועל ידי תרי"ג מצוות נתקנים כל חלקי העולם. ולכן גמילות חסד הוא העמוד הכולל כל התורה כולה. וכל מצוה מוסיפה קדושה בעולם, ולהפך, כל עוון מגביר את כחות הרע והטומאה בעולם.

(עפ"י קדושת השבת א, עמ' 2; שבת מוסר — כבו. קובץ מאמרים לגרא"ו, ביאורי אגדות עמ' מא)

ע"ע: פירוש המשנה לרמב"ם ולהרא"ש — ריש מסכת פאה.

— לשם מה ניתנה לאדם הרגשת אנוכיות חזקה כל כך? — ברור ששאיפה אדירה זו נצרכת לנו כי רק על ידה יהיה לנו כח הדחף להגיע אל דרגות גבוהות בעבודת ה', כמו שכתוב אם תבקשנה ככסף וכמטמנים תחפשנה אז תבין יראת ה' וגו' וכן נדעה נרדפה לדעת את ה'. אבל כלי מסוכן הוא זה ואם לא משתמשים בו כהוגן יש בכחו לדחות האדם לגמרי מעל בוראו ח"ו, כמו שביארנו לעיל.

כדי להרגיל את האדם להשתמש באנוכיותו אך ורק לעבודת ה' ולטובת זולתו, נתנה לנו התורה את המצוה הכוללת ואהבת לרעך כמוך, דהיינו שיתרגל ללמוד מאנוכיותו את צרכי זולתו, ומרגשי עצמו ילמד להימנע מלפגוע ברגשי חברו — 'מאי דעלך סני לחברך לא תעביר, וכמאמר הכתוב וגר לא תלחץ... ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם וגו'. וגם ישתדל להשיג מדרגה עוד נעלה מזו, דהיינו לרצות בעד חברו כל מה שרוצה בעד עצמו. ובזה יבוא להתכללות במקום פירוד, ובזה יבנה את עצמו ואת כל סביבתו ואשרי חלקו.

(מתוך מכתב מאליהו ח"ד עמ' 33)

— יש לפרש על פי דברי הרמב"ם בתשובה שדרך ישראל שהם מוחלים ואוהבים, אבל הנכרים נוקמים ונוטרים ועברתם שמרה נצח. הרי זו היא תורת הגר, לפרש לו החילוק בין היותו גוי לישראל, שרק בהם שייך 'ואהבת לרעך כמוך' (רע"ב).

(ע"ב) 'הן יראת ה' היא חכמה'

הלמדן ימאס ב'פשעטיל' (פלפול) שאינו אמת.

בחכמת הטבע מואסים בחקירות וסברות שאי אפשר לבררן על ידי החוש, אף שמראים כשרון מחשבתי, אבל אינן אמיתיות.

כן חכמה שאיננה בלב אינה חכמה כלל, שהרי איננה במציאות אלא בדמיון. על כן אמר הכתוב הן יראת ה' היא חכמה, ואמרו רז"ל: 'שכן בלשון יוני קורין לאחת הן' — יראת ה' פנימית היא החכמה היחידה. וכן ראשית חכמה — אינה אלא כשהיא — יראת ה'. (מכתב מאליהו ח"ד עמ' 296)

ע"ע עלי שור ח"ב עמ' תקיד-תקטו, בבאור יחודיותה של היראה, ובדימויי היראה (למדרגותיה) המבוארים בסוגיא.

'כיון דכתיב על פי ה' יחנו כסותר על מנת לבנות במקומו דמי' —

יש לפרש: מקום חנייתם של ישראל במדבר לא הוגדר בשטח זה או אחר, אלא מקומם היה כביכול אצל הקב"ה, 'על פי ה'', כתינוק הנישא בזרועות אמו, שגם כאשר היא מהלכת ממקום למקום, מקומו של התינוק אחד הוא — בזרועות אמו. ולכן הנסיעה לשטח אחר לא ביטלה את קביעות חנייתם. (עפ"י 'שיחות מוסר' לגר"ח שמואלביץ, כב תשל"ג).

עוד בבאור סברה זו — ע' שפת אמת; שו"ת שבט הלוי ח"א קיט. וע"ע אור שמח — שבת י"ב.

אם בחקתי תלכו. כל זמן שלא נחקק ונקבע בלב האדם קדושת הש"י, נקרא 'עומד', כי צריך לצמצם עצמו בכל עניינו, ושלא להתפשט רצונו אלא שב ואל תעשה עדיף. וכאשר יפנה האדם לדברי תורה עד שיחקקו בלבו ויקבעו בו, אז יוכל האדם להתפשט ולילך בכל ענינים שירצה כי ה' עמו, וכדאיתא במדרש (דברים רבה ב') וכי יש יהודי אכסנאי. וכדאיתא בשבת 'כיון דעל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו — כסותר על מנת לבנות במקומו דמי'.

(מי השלוח ח"א בחקותי)

*

'... כי ודאי, אף על פי שנקראו תלמידי חכמים שבבבל חובלים במסכת סנהדרין (כד.), לא מצד הריקודים והצעקות גדולות ומרות כף אל כף כאילו נלחמים זה מול זה... והרי נוכל לפלפל בנחת ובטוב טעם ושישמע זה תחילה מה שחבירו ידבר ולא יכנס תוך דבריו, כי זה אחד משבע מדות, ואחר כך ישיב דבר. ומי לא ידע מעלת הפלפול, שהרי שואלין לאדם **פלפלת בחכמה**. ובכהאי גוונא היו קושיות ופירוק רבי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר בפרק במה מדליקין (לג:) ושל רבי יוחנן וריש לקיש בפרק הפועלים. והיינו נמי מה שאמרו על רבה שעוקר הרים ועל רבי מאיר הרי הרים בסנהדרין דף כ"ד ע"א, וחריפא סכיניה. וכך הוא דרך

[מבואר בגמרא שגם לדעת חכמים, לא מיחו הזקנים ביד משפחת בית נתזה שנהגו כך, לפי שזריוזים היו].

הלכה כחכמים (רי"ף).

ג. נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון האם מותר לגרור מטה כסא וספסל בשבת, כשאינו מתכוין לעשות חריץ. [אבל אם עשיית החריץ הכרחית — מודה רבי שמעון ב'פסיק רישיה ולא ימות' שהוא אסור. אביי ורבא, להלן עה. ועוד].
והסיקו בגמרא (דלא כרבי ירמיה רבה) שרבי שמעון התיר לגרור אפילו רהיטים קטנים שאפשר ליטלן בידו. ועולא אמר: מחלוקת בקטנים, אבל בגדולים גם לרבי יהודה מותר.
רבי יצחק בן אלעזר פסק כרבי יהודה לאסור, ואפילו מעל רצפת שיש גזרה משום משטח שעושה חריץ.

א. מבואר בתוס' שבעיר שכל בתיה מרוצפים, אין לגזור בדבר. והרמב"ן (צה). חולק.

ב. להלכה קיימא לן כרבי שמעון, שדבר שאינו מתכוין מותר.

ונחלקו הראשונים האם לרבי יהודה אסור הדבר מן התורה או מדרבנן (ערש"י להלן קא: תוס' להלן מא: צה.).

דפים כט — לא

מג. כיבוי הנר בשבת — מתי חייבים עליו, מתי פטורים ומתי מותר אף לכתחילה?

כיבוי הנר — מלאכה היא שחייבים עליה בשבת. לרבי שמעון הסובר מלאכה שאינה צריכה לגופה — פטור, אין חייבים אלא כשמכבה לצורך עשיית פחם וכדומה, אבל המכבה כחס על הנר, השמן או הפתילה — פטור אבל אסור. והוא הדין לחולה שאין בו סכנה. ולרבי יהודה חייבים אף בכגון זה, כי לדעתו מלאכה שאינה צריכה לגופה — חייב. ורבי יוסי פטר בכולן חוץ מן הפתילה.
[ושני הסברים ניתנו בדבריו; עולא אמר שרבי יוסי סובר מלאכה שאינה צריכה לגופה — חייבים עליה, ואעפ"כ אם מכבה לצורך הנר או השמן פטור, כי סובר שאינו חייב במלאכת קלקול אלא על מנת לתקן בדבר עצמו, כגון סוחר על מנת לבנות במקומו הוא שחייב ולא ע"מ לבנות במקום אחר. וגם כאן, דוקא כבוי לצורך תיקון הפתילה חייב. ורבי יוחנן אמר: רבי יוסי סובר מלשאצל"ג פטור עליה, וזה שמחייב על הפתילה — כי מתקן הוא בכך, שהרי צריך להבהבה כדי שתהא גדלקת היטב אחר כך].

א. הרמב"ם (שבת א, ז; יב, ג; ובתשובה תסד) והרי"ף (פרק 'כירה') פסקו כרבי יהודה, שמלאכה שאינה

צריכה לגופה — חייב, ואילו הראב"ד והרז"ה ועוד פסקו כרבי שמעון.

יש מפרשים שהרמב"ם פוסק שהסותר אינו חייב אלא על מנת לבנות במקומו. ואף על פי כן פסק שהמכבה את הנר כחס על השמן והנר — חייב. ויש לפרש לפי שמכבה כגון זה היה במשכן, אבל סותר ע"מ לבנות במקום אחר לא היה, שכיון שעפ"י ה' יחנו — כעל מנת לבנות במקומו דמי. עפ"י אור שמח שבת י, יב. ויש אומרים שלדעת הרמב"ם סותר חייב אף על מנת לבנות במקום אחר. ע' ראש יוסף כאן; מנחת חינוך מוסף השבת כו.

ב. אם לא מתכוין בכיבוי בשביל עשיית פחם, אך הפתילה לא הוכהבה מערב שבת, נמצא

שנוח לו בכיבויו בהריכת הפתילה — נחשב כמלאכה הצריכה לגופה וחייב. עפ"י רעק"א.

אך אפשר שלדעת רש"י אינו חייב אלא כשמכוין לכך, אבל בלאו הכי אינו אסור אלא מדרבנן, וכן נראה מדברי התוס' (ביומא לה. עפ"י גליונות קה"י).
 במקום סכנה, כגון בשביל חולה שיש בו סכנה, שיישן, או מפני הנכרים והלסטים — מותר לכבות לדברי הכל.

ואם אפשר להוציאו או להסתיר האור בדרך אחרת, בלא דיחוי — אין לכבות (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם וש"פ).

דפים ל — לא

מד. א. ושבחתי אני את השמחה — על איזו שמחה מדבר, ומדוע?
 ב. תלמידים היושבים לפני רבם ללמוד תורה — האם יושבים באימה או בשמחה?
 ג. כתוב אחד אומר על תען כסיל כאולתו וכתוב אחד אומר: ענה כסיל כאולתו — הכיצד?
 ד. אדם שיש בו תורה ולא יראה — למה הוא דומה?
 א. ושבחתי אני את השמחה — בשמחה של מצוה הכתוב מדבר. וולשמחה מה זה עשה — זו שמחה שאינה של מצוה]. ללמדך שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק (אפילו אינו של לצון, מכל מקום אין בו ישוב הדעת. רש"י) ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה, שנאמר ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'.
 אמר רב יהודה: וכן לדבר הלכה, (משובחת היא השמחה, לפתוח בה את הלימוד). אמר רבא: וכן לחלום טוב.

ב. כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר (= מרירות, מחמת אימה) — תכונה. (שפתותיו שושנים נוטפות מור ע"ב). אבל הרב יש לו ללמד מתוך שמחה. ולפי ה'אבעית אימא', עד שפתות הרב יהא בבדיחותא ולאחר שפתתו ישב באימה, כדרך שנהג רבה.

ג. בדברי תורה — ענה כסיל כאולתו, (כדי להעמיד דברי תורה על מכונם). במילי דעלמא — אל תען כסיל כאולתו.

ד. אדם שיש בו תורה ללא יראה, כמוהו כאדם שמעלה אוצר חטים לעלייה ולא עירב בהם קב חומטין (= עפר מלוח למניעת התלעה) — מוטב אם לא העלה כלל. (רבא);
 — דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצונות לא מסרו לו — כיצד ייכנס. (רבה בר רב הונא. כלומר, ללא יראת שמים אינו חש לתורתו, לשמור ולעשות);
 — כאדם שאין לו חצר, ושער לחצר הוא התקין. (ר' ינאי).

דפים לב — לג

מה. א. אלו הנהגות ולקחים הוזכרו בגמרא בקשר לסכנות הבאות על האדם וההתרחקות מהן?
 ב. אלו פורעניות וענשים הוזכרו בסוגיא, הבאים על עונות פרטיים?